

DEKANAT, DEKAN I DEKANSKA SLUŽBA U OPĆEM PRAVU
KATOLIČKE CRKVE*
Pero Pranjić, Sarajevo

UDK: 262.141
Pregledni članak
Primljeno 1/98.

Sažetak

U praktičnom životu svake krajevine Crkve služba dekana je vrlo važna, rekao bih nezaobilazna. Ipak, koliko god je često obavljaju savjesni i radni svećenici, oni često nisu u stanju, ni uz najbolju volju, obavljati taj posao sukladno svim pravnim propisima i lokalnim odredbama; vjerujem da nemaju vremena sve ih ni proučiti.

Služit ću se u članku ustaljenim metodama. Najprije ću dati kratak povijesni pregled, potom obraditi kanonske norme prethodnog CIC-a '17, zatim smjernice Drugoga vatikanskog sabora te odredbe pokoncilskih dokumenata i posebno najnovije odredbe u ZKP-u iz godine 1983., za koji je sam papa Ivan Pavao II. rekao prilikom njegovog proglašenja kako je riječ o zadnjem dokumentu Drugoga vatikanskog sabora. Svrha je ovoga rada da svećenici dekani nađu na jednome mjestu cjelovit prikaz i da znaju što i kako kao dekani raditi. Dakako, članak je namijenjen i ostalim pastoralnim djelatnicima, koji su zajedno s dekanom na istome prostoru, jedni na druge upućeni i jedni o drugima ovisni. Dakle, i jednima i drugima ovaj rad može biti od koristi.

Ključne riječi: dekan, dekanat, kanonsko pravo, župa.

I. POVIJESNI OSVRT

Već samo latinsko ime *vicarius foraneus* je znakovito. Pojam vikar u kanonskom pravu uvijek označava osobu koja u ime ordinarija i po njegovu nalogu obavlja neki posao. Najviše ovlasti ima generalni, glavni vikar, jer ima opću punomoć i u mnogočemu zamjenjuje mjesnog ordinarija. Pastoralnom vikaru je primjerice povjerena briga za pastoral, sudskom vikaru briga za procese, ženidbene parnice i sl. Personalni vikar brine se za svećenike i njihove potrebe. Zanimljivo je pak da latinski naziv za dekana glasi *vicarius foraneus*, što znači vanjski (područni) vikar.

Služba dekana u crkvenoj tradiciji seže već od VI. stoljeća, a posebno se razvila od IX. stoljeća. U mjesnim crkvama rabe se različiti nazivi i imena: *vicarius foraneus*, dekan, arhiprezbiter itd. Koliko i

* Ovaj tekst je prvi put objavljen u biskupijskom glasilu *Vrhbosna. Službeni vjesnik vrhbosanske nadbiskupije*, br. 4/1997., str. 405-412.

kako je obavljao svoju službu taj "vanjski vikar", ne možemo sada studiozno istraživati. Ipak ćemo navesti nekoliko znakovitih podataka.

Služba dekana počela je zaživljavati u Crkvi kada se ugasila služba tzv. korepiskopa. Na čelu većih pokrajina biskupije stajao je arhiprezbiter, s posebnom jurisdikcijom nad određenim župama. "Taj se prostor običavao zvati arhiprezbiterija ili dekanija. Jurisdikcija im je bila manjeg značenja i uglavnom je zahvaćala samo konkretne slučajeve."¹ Autori navode da su dekani svakog mjeseca sazivali klerike, a godišnje bi podnosili izvještaj biskupu o stanju dekanije. Područni svećenici su tim kontaktima, dogovorima i usaglašavanjima sve više postajali jedan manji kolegij, s nazivom *capitulum rurale*, a statute im je odobravao biskup ili arhiđakon. "Sami su ti kapituli birali dekana i predstavljali ga biskupu, odnosno arhiđakonu da ga potvrdi. Posjedovali su i zajednička dobra o kojima je brigu vodio rizničar."² S vremenom njihova uloga i značenje su opali. Čak ni na Tridentinskom saboru dekanijama i dekanatu nije posvećena osobita pozornost: "...dekani se samo usput spominju i njihova ovlast vizitacije se skućuje... ostavljaju im se samo ženidbene ovlasti i kriminalni slučajevi."³

Novi zamah i značenje i dekan i dekanati dobivaju, međutim u potridentinskoj praksi. Naime, na krajevnom saboru u Milanu g. 1565 pod vodstvom sv. Karla Boromejskog ponovno je uvedena ta služba i ubrzo se raširila ne samo po Italiji nego i po cijelom svijetu. "Sam naslov (*vicarius foraneus*) podsjeća na staru praksu... briga o ruralnim, vanjskim dijelovima biskupije, gdje biskupovu osobu uprisutnjuje dekan."⁴ Iznad svega im se povjerava nadzor nad župama i župnikom u njegovu dekanatu. Dekan je postao ispružena ruka biskupova s mnogim ovlastima, u čemu se katkad i pretjerivalo⁵.

1 Felice M. Cappello, *Summa iuris canonici*, sv. II, Rim, 1930, str. 3.

2 Stephanus Sipos, *Enchiridion iuris canonici*, izd. Herder, Romae, Friburgi, 1960; str. 249.

3 Francesco Xav. Wernz - Petrus Vidal, *Ius canonicum*, sv. II, Rim, 1928, str. 766.

4 Joseph A. Janicki, *Vicars forane*, u: *The Code of Canon Law, a Text and Commentary*, izd. Paulist Press, New York, 1985, str. 440.

5 Dana 17. travnja 1613. Kongregacija za biskupe i redovnike odgovorila je i dala upute biskupu iz Lamega. On je htio pokrenuti proces protiv nekog dekana budući da je tvrdio kako je 'vizitirao' četrdesetjednu župu, ali na svoj način i po svojim mjerilima, pretjeravši u mnogočemu. Kongregacija tvrdi da je njegova vizitacija u skladu s kanonskim odredbama i dodaje da ne bi bilo zgodno ići protiv njega niti ga suspendirati ili primijeniti na njega drugu kaznu, a da ga se najprije ne sasluša (usp. *Codicis iuris canonici fontes*, sv. IV, Romae, 1924, br. 1656, str. 721).

II. DEKANAT I DEKAN U CIC-U 1917.

CIC '17 obrađuje pojam i službu dekana u Drugoj knjizi, u VII. poglavlju, tj. u kanonima 445-450. Nakon što je u kan. 217. biskupima rečeno da podijele biskupije na dekanate,⁶ ovi kanoni određuju vrlo važne pojedinosti. Služba dekana povjerava se samo svećeniku, a biskup izabire onoga koga smatra dostojnim, posebice između župnika. Tako je biskupov sud i izbor bio odlučujući, ali kako je dekan bez puno procedure bivao od biskupa lako izabran, isto je tako lako bio i smjenjiv *ad nutum episcopi* - na biskupov mig.

Kodeks je nadalje uzeo u obzir da su provincijalni sabori i biskupske sinode dali dekanu posebne ovlasti i zaduženja (uvažavajući i sve one dužnosti i službe što ih je podijelio pojedini biskup) pa ih on ne dokida, nego samo dopunjuje: "Vicario foraneo... est ius et officium invigilandi - pravo i dužnost bdjenja" (kan 447, p. 1).

Evo kako je taj kanon poredao dekanske dužnosti:

1. Bdjeti, provode li svećenici život prema svetim kanonima i ispunjavaju li marljivo svoje dužnosti (rezidenciju, propovijedanje, držanje vjeronauka, pohod bolesnika);

2. Voditi računa o tome provode li se biskupovi dekreti;

3. Provjeravati da li se za presv. Euharistiju upotrebljava valjana materija;

4. Posebno bdjeti nad crkvama, crkvenom odjećom i posuđem; obavljaju li se propisi o liturgijskim činima - misa i sakramenti - brižno i prema liturgijskim rubrikama; čuvaju li se brižno crkvena dobra; vode li se ispravno župne knjige⁷.

Da bi dekan sve to mogao obaviti na što je moguće bolji način, Kodeks ga obvezuje da prema odredbama mjesnog biskupa vizitira župe svojega dekanata (kan. 447, p. 2); kako bi, naime, i mogao o svemu spomenutom voditi računa i skupiti informacije ako se sam o svemu ne uvjeri i ako na terenu sa svećenikom pa i vjernicima o tome ne porazgovara.

Osim te teške, a i mučne službe supervizora, dekan je imao i druge važne zadaće.

1. Kao prva spomenuta je njegova briga nad svećenicima, posebno ako su bolesni, da im ne manjka ni duhovna ni materijalna pomoć.

⁶ Kodeks tu diobu jednostavno naređuje, no ako se iz bilo kojih razloga to ne bi moglo izvesti, biskupu je dužnost konzultirati Svetu Stolicu (kan. 217, p. 2)

⁷ Ovaj kanon želi istaknuti da dekanska služba nije samo zbroj ovlasti i delegacija: "Snagom Kodeksa dekanska dužnost je prava crkvena služba (*strictum officium ecclesiasticum*), s redovnim ovlastima (*cum potestate ordinaria*), definirana po općem pravu" F. X. Wernz - P. Vidal, *Ius canonicum*, nav. dj. str. 767.

Kodeks, doduše, ne spominje kako i odakle pomoći, jer bi to trebalo urediti prema krajevnom pravu. U slučaju svećenikove smrti dekan se brine za doličan sprovod, i tada preuzima odgovornost nad crkvenim dobrima da ne propadnu i da ne budu otuđena.

2. Kodeks određuje dekanu da okuplja svećenike dekanata na sastanke, a biskupu je dužnost odrediti koliko puta godišnje i koju temu u razgovorima valja obraditi.⁸

3. Razumljivo je da sva zbivanja u dekanatu trebaju biti poznata i biskupskoj kuriji. Stoga Kodeks određuje (kan. 449) da dekan "bar jednom godišnje izvijesti ordinarija o stanju u dekanatu". Pri tome dekan treba izložiti sve ono dobro što je učinjeno, ali dati ordinariju do znanja i koje je zlo u dekaniji prisutno, kakve su sablazni nastale, što se učinilo protiv tih zala i sablazni i što bi još trebalo učiniti.⁹

Kodeks na ovome mjestu ne spominje ostala prava i dužnosti dekana, ali su ih komentatori izdvojili iz drugih kanona te ih ovdje spominjemo.¹⁰

a) Neka se dekan brine da se svete moći (relikvije) čuvaju i da ne dođu u ruke inovjeraca (kan. 1289, p 1);

b) Neka se pobrinu da pismene žalbe i tužbe vjernika što prije budu dostavljene Ordinarijatu (kan. 1836).

c) Pravo je dekana bilo da bude pozvan na provincijalni sabor (kan. 358); imao je ovlast odrješivati od pridržanih grijeha i svaki put tu ovlast subdelegirati (kan. 899, p. 2). U urgentnim slučajevima mogao je upravitelja vremenitih dobara ovlastiti da vodi parnicu, ali odmah o tome obavijestiti ordinarija.

Spominje se samo jedna dekanska povlastica: pravo prednosti (*ius praecedentiae*) pred župnicima i svim svećenicima toga dekanata.

Možda će se nekome, posebice starijim kolegama koji ovo pročitaju, učiniti da nije sve rečeno i da dekani imaju više dužnosti i više obveza, a poneki i više počasti. Da, to može biti istina, ali to nije po

⁸ Uobičajeno se ti dekanijski sastanci zovu koronama. Nadbiskup J. Stadler je primjerice za Vrhbosansku nadbiskupiju odredio da se drže dva puta godišnje; u proljeće i u jesen. Svećenicima su se u Vrhbosni objavlivali "casusi"; dužnost je bila dekana da ih povjeri pojedinim župnicima neka ih obrade u pisanom obliku, o njima referiraju svojim kolegama, zajedno ih rasprave i cjelokupan materijal dostave Ordinarijatu na uviđaj. Optimalno je bilo na te radnje dati osvrt: što se imalo pohvaliti, bilo je pohvaljeno, za ono što nije dobro davane su smjernice da se popravi i za budućnost nauči.

⁹ CIC ne kaže treba li taj prikaz izložiti Ordinariju usmeno, ili pismeno, no komentatori F. X. Wernz i P. Vidal kažu: "Kad bi se samo usmeni izvještaj iznio, neznatan bi to bio plod i malo bi se čemu moglo nadati. Stoga neka biskup s pravom traži pisano godišnje izvješće" (nav. dj., str. 768).

¹⁰ Vidi npr. S. Sipos, nav. dj. str. 250.

općem, nego po partikularnom pravu. Teško bismo došli do kraja ako bismo nabrajali i proučavali što je sve određeno za dekansku službu u svakoj pojedinoj biskupiji.¹¹

III. DRUGI VATIKANSKI SABOR I POSABORSKE ODREDBE O DEKANATIMA I DEKANIMA

Drugi je vatikanski sabor i po svom usmjerenju i po većini dokumenata bio više pastoralni, a manje dogmatski. Stoga ćemo kod njega naći i tolike smjernice za današnje vrijeme i za praktični život; on je zapravo prihvatio znakovitu ideju pape Ivana XXIII: *aggiornamento*, podanašljenje, posuvremenjenje. Može nam ipak izgledati čudno da samo na jednome mjestu, i to kao usput, sabor spominje dekane i to u dekretu o pastoralnoj službi biskupa *Cristus Dominus*. Zapravo, u br. 30 dekret CD potanko govori o važnosti, službi i ulozi župnika s obzirom na biskupa i biskupiju. Njih se osobito potiče na međusobnu suradnju s onima "koji obavljaju pastoralnu službu na tom području, kao što su npr. dekani". Tako je zapravo dekanska služba uokvirena i inkorporirana u župničku, a povezuju ih suradnja i težnja k istome cilju. Iz toga je jasno da je dekan jedan od njih (od župnika), među njima i za njih, ne netko nametnuti, iznad njih, a poglavito ne protiv njih. S ovih nekoliko riječi pojam i zamisao o dekanima i dekanatima bitno se mijenja.

Takva je postavka navela Pavla VI. da u motupropriju *Ecclesiae sanctae*,¹² dajući praktične odredbe i smjernice biskupima o provedbi dekreta CD, dužnu pažnju posveti i dekanima. Naziva ih najbližim suradnicima dijecezanskog biskupa jer obavljaju pastoralnu "nadžupničku" službu. Zato papa određuje: "Za vršenje ove službe (dekanske) neka se namjeste svećenici koji se odlikuju znanjem i apostolskim žarom... tako da bi mogli na prikladan i učinkovit način provoditi pastoralne pothvate na prostoru koji im je povjeren."¹³

Još više pojedinosti o dekanatima i dekanima nalazimo u direktoriju o pastoralnoj službi biskupa, pod imenom *Ecclesiae imago*, što ga je izdala Kongregacija za biskupe.¹⁴ U trećem poglavlju,

¹¹ U Vrhbosanskoj nadbiskupiji, primjerice, dekani su imali, i sada imaju, još dvije vrlo važne zadaće: oni su uglavnom prisutni kod primopredaje crkvenih služba na terenu; oni uvode novog župnika u posjed župe.

¹² Paulus VI., *Litterae apostolicae motu proprio datae Ecclesiae sanctae*, 6. augusti 1966, AAS 58(1966)757-787; EV2 695-769.

¹³ Nav. dj., br. 19, p. 1.; EV2, str. 721.

¹⁴ *Sacra Congregatio pro episcopis, directorium Ecclesiae imago*, 22. februarii 1973; EV2, 1226-1486.

koji upravo nosi naslov "Dekanati" imamo sljedeće podnaslove: a) Osnivanje dekanata i njihova važnost; b) Kriteriji za osnivanje dekanata; c) Statuti dekanata; d) Dekan; e) Odnosi biskupa s dekanima.

Kongregacija preporučuje biskupima da razdijele prostor biskupije na dekanate kako bi se bolje obavljala pastoralna služba na korist vjernika. Neka biskup osobitu brigu posveti ustroju i djelovanju dekanata "jer oni mogu znatno pridonijeti organiziranom pastoralu; oni su nezaobilazni instrument primjene subsidijarnosti i pravedne podjele poslova u biskupiji".¹⁵ Neka i dekani župnici i ostali pastoralni djelatnici između sebe oblikuju neku vrstu "ćelije biskupijskog prezbiterija". Stoga neka se biskup pri osnivanju dekanata ravna po ovim načelima:

- a) homogenost i narav te društveni uvjeti pučanstva;
- b) istovjetnost ili barem zemljopisna i povijesna uvjetovanost stanovništva;
- c) zajednički ekonomski, administrativni, kulturni i disciplinarni uvjeti tih vjernika;
- d) relativna lakoća svećenika toga područja da se sastanu međusobno i s dekanom.¹⁶

Motuproprij posebno naglašava biskupima da bi bilo pohvalno napraviti dekanatski statut i u njemu potanko uzakoniti svrhu, prava i dužnosti svećenika te samog dekana, što bi još više pridonijelo kvaliteti pastoralne djelatnosti na cijelom području.

Ecclesiae imago posebno uzima u obzir osobu dekana. Njegova je služba nadžupnička, ali ipak pastoralna. "Dekan, zapravo, nema samo dužnost bdjenja; mora ga resiti prava apostolska revnost kao animatora svećenika svojega područja i koordinatora na razini dekanata..."¹⁷ Stoga neka ga biskup izabire "krajnjom brižljivošću, saslušavši, ako je potrebno, i svećeničko vijeće i same svećenike dekanata".

Prema istom dokumentu imenovani dekan bi trebao ispunjavati ove uvjete:

- a) Treba biti svećenik dušobrižnik;
- b) Treba boraviti na području dekanata, a uživati dobar glas (zbog svoje nauke, razboritosti, pobožnosti i apostolskog žara) među svećenicima i među narodom;
- c) Mora biti sposoban promicati i organizirani pastoral na povjerenome mu području i njime dobro upravljati.

¹⁵ Nav. dj., br. 184; EV2, str. 1435/6.

¹⁶ Nav. dj., br. 185; EV2, str. 1437.

¹⁷ Nav. dj., br. 187; EV4 str. 1439.

Posebno se naglašava da služba dekana nije nužno vezana sa službom župnika u pojedinim župama i neka biskup ima što veću slobodu u njegovu izboru. Ipak neka ta služba bude podijeljena na određeno vrijeme (*ad tempus definitum*). Biskup neka se s njima sastaje, s njima razmatra teškoće u biskupiji. Neke bar neke od njih uzme u svećeničko i pastoralno vijeće biskupije.¹⁸

IV. PROPISI ZAKONIKA KANONSKOGA PRAVA IZ 1983. O DEKANIMA

Nema sumnje da je i saborska nauka, kao i odredbe posaborskih dokumenata, našla odjeku i u novom ZKP-a. Ovdje su to, doduše, zakonske odredbe, kao i obično, kratke i jezgrovite. U izričajima i stilizaciji vodilo se računa o CIC '17, ali je iznad svega usvojen koncilski pastoralni duh. Odmah napominjem da je i novi Zakonik sačuvao stari povijesno-pravni naziv: *vicarius foraneus* - vanjski - područni vikar, a ne uobičajeni naziv dekan, premda i njega spominje kao ustaljenu inačicu - sinonim. Nije bez razloga istaknuta ta vikarska funkcija dekana, premda on ima manje kompetencije u usporedbi s drugim vikarima. Svi oni drugi vikari imaju svoje specifičnosti i posebna zaduženja. *Foraneus* je pak čovjek terena, čovjek iz baze i u bazi; jest vikar, jest ispružena ruka, jest i sam pastoralac, i trebao bi biti *par excellence*, kako to želi i ističe direktorij *Ecclesiae imago*. No on je ipak *primus inter pares*, prvi među jednakima - župnik među župnicima.

Funkcija i služba dekana uzakonjena je u II. knjizi ZKP-a "Božji narod", i to u VII. poglavlju, nakon što su u prethodnom poglavlju donesene opširne odredbe o župama i župnicima. To su kanoni 553-555. Međutim, CIC '17 govorio je prvo o dekanima, pa onda o župnicima. Je li ova zamjena pomak na drugo mjesto, degradacija, ili ima svoje značenje? Evo što kaže jedan komentator: "Može se učiniti nevažnim, ali to pitanje nije beznačajno. Tako se s više jasnoće očituje posebna uloga dekana, jer je njihova služba vezana uz svrsishodnije ispunjenje upravo župničke službe. Dekanska uloga zamišljena je više kao pomoć župnicima i ostalim svećenicima dekanata, a ne samo posredništvo između župnika, s jedne, te biskupa i ordinarijata, s druge strane."¹⁹

Dekana, a tu službu može obavljati samo svećenik, ne vjernik laik, imenuje biskup, saslušavši, (ako po razboritoj prosudbi smatra to

¹⁸ Usp. nav. dj., br. 188; EV4, str. 1440.

¹⁹ Juan Calvo, *Commenti dei cann. 515-572* u: Codice di diritto canonico, sv. I., Edizioni Logos, Roma, 1986, str. 427-428.

potrebnim), svećenike istog dekanata. Zakonik nadodaje i kako da se pritom vodi računa i o krajevnom pravu.²⁰ I ovdje je istaknuto da se dekanska služba ne veže (*non ligatur*) uz određenu župu i župnika. Kan. 554. p. 2. određuje međutim nešto važnije: da dekan bude imenovan na određeno vrijeme; ne precizira se doduše na koje vrijeme, nego to prepušta krajevnom pravu. Praksa je pokazala da se uglavnom radi o petogodišnjem mandatu.

Kan. 555. vrlo opširno govori o dužnostima dekana, no u prvom paragrafu ističe ovlasti koje mu određuje krajevno pravo. Ovdje i jest naglasak na tome da svaka mjesna Crkva prema svojoj praksi i potrebama uredi i sankcionira pastoralne aktivnosti na terenu, što je razumljivo. O tim dužnostima dekana po našem krajevnom pravu govorit ću ipak kasnije, kada obradimo ove opće odredbe, što ih spominje ZKP.

Opće dužnosti dekana (kan. 555, p. 1) su:

1. Promicati i usklađivati zajedničku pastoralnu djelatnost dekanata. Sama stilizacija odredbe smjera na pozitivnosti, a njegova služba nikako ne smije biti "umrtvljivanje razumne autonomije i slobode različitih crkvenih zajednica koje djeluju u dekanatu".²¹

2. Brinuti se da klerici dekanata provode život u skladu sa svojim staležom i da pomno ispunjavaju svoje dužnosti. Zakonik ovdje ne nabraja potanko u čemu se sastoji ta pomnja. No dostatno je pogledati kanone 273-289, gdje su kleričke dužnosti i prava jasno ozakonjene.²²

3. Brinuti se za bogoslužje, crkvu i župnu kuću, inventar i vremena dobra župa, crkvenu administraciju. Ovdje su općenito spomenute dužnosti dekana, no krajevno pravo može i treba mu pomoći izravnim smjernicama.

²⁰ U Njemačkoj je primjerice praksa da područno svećenstvo glasovanjem izabire dekana, a mjesni biskup ga samo potvrđuje (usp. *Communicationes*, 1981, str. 303, can. 385, p. 1).

²¹ Ovako postavlja razumnu granicu dekanovih ovlasti komentator kanona 555, p. prof. L. Chiappetta u svom djelu *Il Codice di diritto canonico, commento giuridico-pastorale, Libri I-III*, izd. Dehoniane, Napoli, 1988, str. 654.

²² "ZKP u kann. 273-289 donosi popis dužnosti i prava klerika, a njima dekan posvećuje dužnu pozornost: poslušnost i poštivanje Vrhovnog svećenika i vlastitog Ordinarija, zajedništvo i suradnja među svećenicima, težnja za svetošću, celibat, jednostavnost života, promicanje mira" (Paolo Urso, *La struttura interna delle chiese particolari*, u: *Il diritto nel mistero delle Chiesa*, sv. II, P. U. Lateranense, Roma 1990, str. 506).

Briga za subraću svećenike (kan. 555, pp. 2 i 3)

1. Permanentna izobrazba svećenika. Po kan. 279, p. 2. svećenici moraju, nakon završenog studija i ređenja, nastaviti s daljnjom formacijom: korone, pastoralni i katehetski tečajevi, trijenalni i jurisdikcijski ispiti. Mogućnosti i ponude od strane Crkve ima dosta, a to koliko ih svećenici provode u praksi, ovisi i o dekanu i njegovoj sposobnosti motiviranja subraće.

2. Duhovna pomoć svećenicima, posebno onima koji su u teškoćama. "Dekan mora slijediti bratskom pomnjom svećenike i one koji se posvećuju pastoralu, uspostavljajući s njima odnos povjerenja."²³ Ovdje bih spomenuo i poziv pape Pavla VI. upravljen svim svećenicima glede brige jednih za druge: "Neka gore od ljubavi prema onima (među subraćom) kojima su takva ljubav, suosjećajnost i molitva, premda diskretni, ipak potrebni. Takvi imaju pravo očekivati i bezgraničnu pomoć od onih koji im jesu i moraju biti pravi prijatelji."²⁴ Dekan bi zapravo najbolje odigrao svoju zadaću kada bi anticipirao i preduhitrio krizno stanje.²⁵

3. Posebna briga za bolesnu subraću da ne ostanu bez duhovne i materijalne pomoći. A u slučaju smrti kojega od župnika, upravo dekan treba priskočiti u pomoć i glede pogreba kolege i glede brige za župu.

Dekanske vizitacije (kan. 555, p. 4)

ZKP ističe da je obveza dekana vizitirati župe, ali dodaje da je to prema odluci i propisu mjesnog biskupa.²⁶ Zakonik, dakle, ovdje i očekuje i uvažava propise ordinarija. On treba precizirati vrijeme, način i uvjete vizitacije. Ni to ne bi bilo dostatno ako svećenike župnike, bilo preko svećeničkog vijeća, bilo preko službenog glasila, dovoljno ne upozna i ne motivira za takvu vizitaciju. Konkretna pomoć dekanima sa strane ordinarijata bili bi obrasci za vizitaciju, koji, ne zalazeći u krajnje potankosti, sadrže bitne elemente, a isključuju ono što bi vizitacije otežalo i učinilo mučnima. Upravo to je u vrijeme dok je

²³ Paolo Urso, nav. dj., str. 508-509.

²⁴ P. Pavao VI, okružnica *Sacerdotalis coelibatus*, 24. lipnja 1967, AAS 59 (1967); EV2 1244-45.

²⁵ Joseph A. Janicki, nav. dj., str. 442.

²⁶ Dok se ovaj ZKP pripravlja za odredbu o vizitaciji bio je zapravo samo prepisan kan. 449 iz CIC-a '17 ("Neka barem jednom godišnje dekan položi ordinarijatu izvješće o svom dekanatu..."), "no kasnije se odustalo i ostavilo da to odredi partikularno pravo" (L, Chiappetta, nav. dj., str. 655).

na snazi bio CIC '17 izazivalo prilično nepovjerenje župnika i prema dekanu vizitatoru i prema ordinarijatu koji ga šalje.

Primopredaja župa i uvođenje župnika u posjed župe

Prema kan. 527, p. 2 "župnika uvodi u posjed mjesni ordinarij ili od njega ovlaštenu svećenik...". Ta se služba u najvećem broju slučajeva prenosi na dekana. Stoga on mora biti obaviješten ne samo o promjeni, premještanju župnika, nego mora imati i izravnu delegaciju za obavljanje primopredaje i za uvođenje župnika u posjed. Valja zamijetiti da su ovdje dvije stvari u pitanju, povezane doduše, ali ipak razdvojene i razdvojive.

a) Primopredaja je zapisnički čin u župnom uredu, pri kojemu se utvrđuje činjenično stanje župe i župnih knjiga te župnih dobara, koje bivši župnik predaje svom nasljedniku i odlazi, a novi, dekretirani, to sve preuzima. I jedan i drugi stavljaju svoje potpise na najvažnije knjige, uz asistenciju delegata, o čemu se vodi iscrpan zapisnik koji se dostavlja ordinarijatu.

b) Drugi čin novog župnika jest pravno-liturgijski. Obuhvaća ispovijest vjere (kan. 833, br. 6), polaganje prisege o dobrom i vjernom upravljanju crkvenim dobrima (kan. 1283, br. 1). Ako je to ikako moguće, čin se obavlja pred zajednicom vjernika i pod sv. misom, dakle u crkvi i pred oltarom, prilikom čega novi župnik biva i predstavljen župnoj zajednici. Tek time on je ušao u posjed. Ako se taj čin ne obavi, ne smatra se da je župnik pravno preuzeo župu, premda ima dekret za nju. Bez toga su, dakle, i svi njegovi "župnički čini" pravno nevaljani.

Kada zaista ima opravdan razlog ili postoji moralna nemogućnost da se to neće moći učiniti, unaprijed se mora tražiti oprost od ordinarija. Ako ga on podijeli, ima se on priopćiti župnoj zajednici (kan. 527, p. 2). Tek takav podijeljeni i župi priopćeni oprost zamijenio je ono redovito uvođenje u službu. Stoga neka dekan, ako je ovlašten da u ime ordinarija prisustvuje primopredaji i uvođenju u posjed, o tome vodi računa i pravodobno to priopći novome župniku. I o tome neka se načini zapisnik i pošalje ordinarijatu.

Ostala prava i dužnosti dekana

Mjesna crkva velik dio svojih gorućih pitanja najbolje rješava održavanjem biskupskih sinoda. Dakako, i u pripremi i održavanju tako važnog skupa odlučujuću zadaću imaju svi oni koji najbolje poznaju i teren i prilike same krajevine crkve. Dekani su tu nezaobilazni. Stoga kan. 463, p. 1 u br. 7 određuje da dekani moraju

biti pozvani na sinodu. I ne samo oni; iz svakog dekanata prezbiterij bira još jednog svećenika predstavnika, pa i zamjenika mu, ako sam predstavnik u vrijeme održavanja sinode bude spriječen.

Pri dekretiranju svakog župnika ordinarij treba čuti mišljenje dekana (kan. 524: "...audiat vicarium foraneum")²⁷. Pravnici, na temelju takve odredbe i stilizacije podvlače da je odredba "čuti dekana" obvezujuća.²⁸ Ona je sama po sebi razumljiva. Ako je dekan odgovoran za povjereno mu područje, za prezbiterij na njegovu prostoru, za usklađeno djelovanje svih pastoralnih djelatnika, a on je čovjek na terenu, *vicarius foraneus* - područni vikar, ne može ga se i ne smije zaobići.²⁹ Poglavitito je to važno istaknuti kad isti kanon preporučuje ordinariju da čuje mišljenje i drugih vjernika pa čak i laika. Kako se onda dekana ne bi trebalo čuti! I u ime čega sutra od njega tražiti da možda vadi kestenje iz vatre ako ga se ništa nije pitalo!

I kod imenovanja župnog vikara preporuča se ordinariju da se, ako to smatra potrebnim (kan. 547: "si opportunum id iudicaverit"), posavjetuje sa župnikom... i s dekanom. Ta odredba je svakako blaža negoli kad se radi o imenovanju župnika.³⁰ Uzevši u obzir odgovornosti i ovlasti koje biskup preuzima za cijelu mjesnu crkvu, pri čemu su mu dekan, župnik i župni vikar nezaobilazni pomoćnici,³¹ jasno je da mu je u ZKP za imenovanje župnih vikara ostavio više slobode. "No, sadašnji zakon ne oslobađa potpuno biskupa obveze da ipak konzultira i župnika i dekana (pri imenovanju župnog vikara)... Naglasak je ovdje da dobro odvagane pitati ili ne pitati, no u posljednjoj procjeni sam je odgovoran, za što god se odlučio."³²

ZKP nema drugih propisa o dekanima, ali ne smijemo pri svemu gore rečenome zaboraviti da on na mnogim mjestima upućuje na

27 "Kada dijecezanski biskup, uzevši u obzir sve okolnosti, odluči povjeriti župu onome koga smatra prikladnim, on ipak treba, da bi došao do jedinstvene procjene, čuti i mišljenje dekana." (Heribert Heinemann, *Der Pfarrer*, u: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, izd. F. Pustet, Regensburg, 1983, str. 403.

28 Usp.: L. Chiappetta, nav. dj. str. 623; *Communicationes*, 1976, str. 26, br. 1.

29 Dekan... "vjerojatno bolje poznaje potrebe župe kao i karakter, prikladnost pojedinih svećenika, posebno onih svojega dekanata" Joseph A. Janicki, *Parishes, Pastors and Parochial Vicars*, nav. dj., str. 424.

30 Imenovanje župnih vikara kapelana bilo je različito u povijesnim razdobljima. "U početku i kroz mnoga stoljeća izravno ga je imenovao župnik, ali s 'odobrenjem biskupa'. Krajem XVII. st. (od franc. revolucije) u praksi je drukčiji sustav: vikare imenuje biskup, premda je i stari način zadržan u mnogim krajevima tako da je i Kongregacija Koncila još. god. 1865. odgovorila jednom biskupu u Francuskoj: 'Imenovanje vikara spada na župnika s biskupovim odobrenjem'. CIC '17 u kan. 476, p. 3 određuje, kako je i pravo, da imenovanje vikara spada na biskupa, 'nakon što čuje mišljenje župnika'" (L. Chiappetta, nav. dj., str. 647).

31 Usp. koncilski dekret CD, br. 31. i 32.

32 Joseph A. Janicki, nav. dj. str. 438.

mjesne odredbe i običajno pravo. Stoga bi bilo kakvo popunjavanje ovoga članka bilo upravo proučavanje tih norma. A budući da su one raznolike i specifične, ostaje dužnost i dekanima i svećenicima da ih upoznaju iz svojih službenih glasila te iz dopisa svojih ordinarijata. Neka to povežu s ovim "općim", pa će imati cjelovitu sliku o dekanu i dekanatu.

IL DECANATO, IL DECANO ED IL SUO SERVIZIO NEL DIRITTO CANONICO

Riassunto

In modo semplice, però, seguendo i fonti storici, le norme del Codice precedente (1917) e questo attuale (1983) e in modo speciale tenendo conto sia della dottrina del Vaticano II, che dei documenti dopo conciliari, ho descritto l'inizio, lo svolgimento e l'essenza dell'ufficio dei vicari foranei. Ho usato la metodologia normale: Il descritto completo ed i singoli passi seguono le note dai fonti originali, dai giuristi autorevoli, dalle norme giuridiche; sia quelle storiche, che queste nuove vigenti. Il mio desiderio era: tutte le norme riguardanti il servizio del vicario foraneo raccogliere e mettere a un posto, per averli sotto la mano quando il decano ne ha bisogno.

Tuttavia non era possibile raccogliere tutte le norme locali diocesani, essendo molteplici e molto differenti. Ho soltanto sottolineato ai vicari foranei di seguire i propri bollettini ufficiali diocesani, e di consultarsi con i propri ordinari. A tal modo possono avere uno sguardo completo del proprio servizio.